

wysiłków, planowość i systematyczność w szerzeniu wiedzy o Polsce we Włoszech, jak również osiągnięte w tym zakresie rzucające się w oczy wyniki zaliczyć należy do wielkich zasług prof. Romana Pollaka.

Opracowano na podstawie: 1) *Munera litteraria* — *Księga ku czci prof. Romana Pollaka*. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 1962. — 2) Monograficzny zeszyt „Przeglądu Współczesnego” poświęcony Włochom — t. 34, r. IX. — 3) R. Pollak, *Wiedza o Polsce zagranicą*. „Oświata i Wychowanie” r. 4, z. 3. — 4) *Polonika włoskie* w „Przeglądzie Współczesnym” r. 3, t. 10, nr 29; r. 4, t. 13, nr 38; t. 15, nr 42; r. 5 t. 16, nr 45; t. 17, nr 50; t. 18, nr 53; r. 7, t. 25, nr 72; nr 73; r. 8, t. 28, nr 8; nr 81; t. 30, nr 87; r. 13, t. 51, nr 150 i 152; r. 17, t. 67, nr 199. — 5) Artykuły R. Pollaka w „Nauce Polskiej”: *Organizacja nauki we Włoszech* r. 8 (1925 r.); *Istituto di Cultura Polacca „Attilio Begey” w Turynie, Katedra zwyczajna polonistyki w Uniwersytecie Rzymskim, Sławistyka we Włoszech*, r. 13 (1930 r.); *Pierwsze sprawozdanie Instytutu Kultury Polskiej im. A. Begeya, Włoskie instytuty naukowe i badawcze*, r. 14 (1931 r.); *Instytut im. Begeya w Turynie, Sławistyka włoska*, r. 15 (1932 r.). — 6) Artykuły R. Pollaka w „Ruchu Literackim”: *Attilio Begey*, r. 4, nr 1. *Giorgio Clarotti*, t. II, z. 6 (1961 r.). — 7) Artykuły R. Pollaka w „Kurierze Poznańskim” oraz dział pt. *Polonica włoskie* w tymże piśmie w latach od 1923 do 1939 r. — 8) R. Pollak, *La conoscenza dell' Italia in Polonia. Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*. Firenze 1962. — 9) R. Pollak, *La tematica del lavoro nella letteratura polacca*. Estratto da „Ricerche Slavistiche” t. III. Roma 1954.

Halina Piechowiak

V MIĘDZYNARODOWY KONGRES SLAWISTÓW W SOFII

V Międzynarodowy Kongres Sławistów, który obradował w Sofii w dn. 17—23 września 1963 r., odbył się o wiele szerszym echem w prasie czechosłowackiej niż polskiej. Wokół problematyki Kongresu toczyła się na łamach „Literárníh Novin” i „Plamena” szeroka dyskusja, której materiały stały się podstawą tej informacji. Sofijski Kongres stanowił okazję do nowego spojrzenia na dziedzinę sławistyki, która przeżywa obecnie okres wyjątkowo bujnego rozwoju. Stała się ona bowiem bardzo ważną dyscypliną kulturalno-polityczną, zainteresowania której obracają się wokół przeszłości i teraźniejszości narodów wchodzących w skład państw obozu socjalistycznego. Prowadzi to z jednej strony do znacznych przesunięć wewnątrz samej sławistyki, do zwrócenia uwagi na problematykę współczesną, odstępstwa od tradycyjnie pojmowanych badań filologicznych i historycznych, z drugiej zaś — nadaje nowy charakter międzynarodowej współpracy sławistów. Należy tu zwłaszcza wziąć pod uwagę stosunek sławistów z krajów kapitalistycznych do interesujących ich zagadnień, ponieważ większość z nich życzliwie obserwuje zmiany zachodzące w ramach państw socjalistycznych resp. słowiańskich. Są oni propagatorami kultury słowiańskiej oraz przyczyniają się swymi badaniami do sparaliżowania otwarcie wrogich i tendencyjnie antysłowiańskich ténz tzw. *Ostforschung*.

I Międzynarodowy Kongres Sławistów odbył się w r. 1929 w Pradze, a po raz drugi sławiści wielu krajów zebrali się w Warszawie w r. 1934. Kolejny, III Kongres organizowany w jesieni 1939 r. w Belgradzie, nie doszedł do skutku. Niemniej liczy się w ogólnej liczbie zjazdów, gdyż przygotowania do niego były w dużej mierze zaawansowane, a akcja naukowa i publicystyczna spełniła w pełni swoje zadania. IV Kongres Sławistyczny obradował w Moskwie w r. 1958. To, że V Kongres zebrął się w Sofii, nie jest kwestią przypadku. Fakt ten wiąże się

bezpośrednio z uroczystościami 1100-lecia powstania pisma i literatury słowiańskiej, stanowił część uroczystych obchodów trwających od roku w Bułgarii¹.

Podkreślono już fakt zmian, jakie zaszły w ramach slawistyki. Tematyka obrad V Kongresu stanowiła ilustrację tego stanu rzeczy oraz ukazała inną cechę współczesnej slawistyki, mianowicie zacieranie się granic między poszczególnymi jej dziedzinami. Zjawisko to wystąpiło na Kongresie szczególnie wyraźnie potwierdzając raz jeszcze istnienie szeroko obecnie omawianego problemu — ogólnego zbliżania się i integrowania nauk. Obok klasycznych już dziedzin slawistyki — językoznawstwa i historii literatury — na Kongresie reprezentowana była historia, etnografia oraz debiutująca na polu badań slawistycznych dyscyplina z pogranicza językoznawstwa i literaturoznawstwa — tzw. lingwistyka literacka, zajmująca się problemami stylu dzieł artystycznych.

W Kongresie brało udział ponad 1000 slawistów ze wszystkich części świata, wygłoszono ponad 500 referatów. Dużo uwagi poświęcono zagadnieniom języka starosłowiańskiego. W tej dziedzinie zwłaszcza poważne osiągnięcia mogą odnotować slawiści czechosłowaccy. Wiąże się one bezpośrednio z badaniami archeologicznymi prowadzonymi nad początkami państwa Wielkomorawskiego. Odkrycia w tej dziedzinie posiadają o tyle ważne znaczenie, że ukazują coraz dokładniej samodzielny i dojrzały charakter kultury dawnych Słowian. Ma to swój wyraźny aspekt polityczny, aktualną sprawą jest bowiem ciągle jeszcze konieczność przeciwstawiania się fałszywym i tendencyjnym poglądom wielu uczonych zachodnich, a zwłaszcza zachodniemieckich, sugerujących pochodny charakter kultury Słowian, ich bierność w procesie wytwarzania własnej kultury. Tę wymowę badań nad językiem starosłowiańskim, piśmiennictwem i życiem duchowym dawnych Słowian podkreślono z naciskiem w toku kongresowych obrad².

Szczególnie ożywiona dyskusja toczyła się w sekcjach literaturoznawczych. Wnioski z niej wypływające można by ująć następująco. — Są to tradycją slawistyki było dotąd przenoszenie idei wspólnoty kultur słowiańskich we współczesność. Jednak dzisiejsze zbliżenie kultur i literatur słowiańskich nie jest dyktowane przede wszystkim wspólnym pochodzeniem języków, ale aktualnymi zmianami zachodzącymi w życiu społeczno-kulturalnym narodów słowiańskich. Granice tradycyjnej slawistyki stają się więc zbyt ciasne, dzisiejsza slawistyka ma wszystkie dane ku temu, aby w sposób metodologicznie właściwy, przy respektowaniu cech narodowych poszczególnych literatur słowiańskich, ogarnąć całościowo i wszechstronnie problemy literatury i kultury socjalistycznej. Kompleksowość taka pociąga również za sobą wyraźne zatarcie się granic między poszczególnymi dziedzinami literaturoznawstwa słowiańskiego. Przedmiotem polemiki toczonej w sekcjach literackich V Kongresu było stanowisko wobec współczesnej literatury narodów słowiańskich, a zwłaszcza piśmiennictwa radzieckiego i czechosłowackiego. Jak zgodnie podkreślają czechosłowaccy uczestnicy Kongresu, dyskusja dotyczyła literatury socjalistycznej, jej źródeł i oblicza. F. Buriánek stwierdził:

„Z niektórych referatów i wystąpień kongresowych zabrzmiał stary, znany, kszonkiejski ton normujący wszystko metodą realizmu socjalistycznego, kategoriale żądający pozytywnego bohatera, potępiający wszystko, co nie mieści się w abstrakcyjnych i pryncypialnych normach, jako dekadencję. Szerszą dyskusję wywołały referaty, które — opierając się na konkretnym materiale historycznym — wykazywały złożoność i różnorodność prądów w literaturach narodowych XX w., inspirowanych przez idee rewolucyjne, a które przekształciły

¹ Por. Wypowiedź prof. Dolanskiego, *Východ i Západ o Slovanech*. „Rudé Právo” z 31 VIII 1963.

² Por. Także w pracy zbiorowej: *La Grande Moravie. Tradition millénaire de l'Etat et de la civilisation*. Editions de l'Académie Tchécoslovaque des Sciences, Prague 1963.

się później w programy i tendencje tzw. awangardy artystycznej 20-lecia międzywojennego”³.

Z. Peřat mówił na ten sam temat:

„Dyskusja wyraźnie wykazała, że prawie historyczny już temat może się stać przedmiotem sporów, jeśli odbijają się w nim problemy bardzo aktualne, a więc przede wszystkim zagadnienie źródeł współczesnej literatury socjalistycznej resp. realizmu socjalistycznego w jego dzisiejszej postaci. Polemika zaczęła się rozwijać wokół udziału tendencji awangardowych w powstawaniu teorii i praktyki realizmu socjalistycznego. Za pozytywną ocenę udziału awangardy w procesie kształtowania się realizmu socjalistycznego sławista radziecki Markow i delegaci czechosłowaccy zostali skrytykowani przez zwolenników tzw. 'czystych źródeł' realizmu socjalistycznego, uznających jedno tylko dopuszczalne jego źródło: realizm krytyczny - sławistów rumuńskich i bułgarskich”⁴.

Innym problemem, na który należy zwrócić uwagę omawiając tematyki obrad sofijskiego Kongresu, było stanowisko uczonych zachodnich wobec piśmiennictwa narodów obozu socjalistycznego, a zwłaszcza literatury radzieckiej. Z. Mat-hauser ocenił je następująco:

„Wiele usłyszeliśmy o literaturze radzieckiej od naukowców zachodnich. Niektóre ich tezy były ciekawe i dyskusyjne. Widzieliśmy przywiezione przez nich materiały z tej dziedziny, m. in. wystawę książek i czasopism amerykańskich, której część dotycząca literatury radzieckiej zawierała zupełnie banalne publikacje antyradzieckie”⁵.

M. Červenka pozytywnie ocenił referaty takich sławistów zachodnich jak: prof. Taranowskiego, Jakobsona, Edgertona, Ehrlicha, podkreślając przy tym pozytywne zjawisko konfrontacji nauki Zachodu i państw obozu socjalistycznego w zakresie slawistyki, dokonanej na Kongresie w Sofii⁶.

Bardzo ciekawym zagadnieniem, wokół którego toczono także ożywioną dyskusję, był problem wyzyskania nowych metod badawczych w dyscyplinie tak tradycyjnej jak językoznawstwo słowiańskie. Polemika dotyczyła tu nowych kierunków w metodach badawczych, tzw. lingwistyki „cybernetycznej” lub „matematycznej”. Oddzielnie zwrócić należy uwagę na nowe koncepcje metodologiczne przedstawione w sekcji lingwistyki literackiej, gdzie omawiano problem zastosowania metod matematycznych w procesie analizy formalnej dzieła. W toku dyskusji sugerowano tu pogląd, iż matematyka jest zbyt nieczułym, zbyt „technicznym” środkiem analizy organizmu tak subtelnego, jakim jest dzieło artystyczne⁷.

Obrady V Międzynarodowego Kongresu Sławistów nasunęły uczestnikom i obserwatorom Kongresu szereg wniosków. Sławistyka ma obecnie do spełnienia doniosłą funkcję społeczno-polityczną, sprowadzającą się do wykazania na podstawie materiałów i szeroko zakrojonych badań naukowych, iż kultura i literatura narodów słowiańskich ma starą i bogatą tradycję, że jest to kultura dojrzała i oparta na oryginalnych, przez nikogo nie narzuconych ani od nikogo nie przejętych pierwiastkach. Ten moment badań slawistycznych staje się niezwykle aktualny wobec rozwijanej przez instytucje *Ostforschung* w NRF, a także przez tendencyjnie antysłowiańsko i antykomunistycznie nastawione kręgi uczonych zachodnich, akcji udowadniania wtórnej wobec kultury Zachodu roli życia ducho-

³ Por. F. Buriánek, *Slavistický kongres v Sofii*. „Literární Noviny” nr 40 z 5 X 1963 r. oraz V *Slavistický kongres v Sofii*. „Plamen” nr 11/63.

⁴ Por. *Slavistika a světový kontext*. „Literární Noviny” nr 42 z 19 X 1963.

⁵ Jw.

⁶ Jw.

⁷ Por. jw. wypowiedź L. Doležela.

wego i literatury narodów słowiańskich⁸. Innym wnioskiem, jaki wysnuć można było z obrad V Kongresu Sławistów, jest konieczność rozszerzenia kręgu zainteresowań sławistyki, tradycyjnie dotąd pojmowanej jako nauki o wspólnocie językowej i duchowej Słowian, na zagadnienia współczesności, na problemy dzisiejszej kultury i literatury narodów słowiańskich. Sławistyka w coraz wyższym stopniu staje się nauką o kulturze i literaturze socjalistycznej. Kongres sofijski stał się okazją do skonfrontowania dorobku uczonych z państw socjalistycznych z osiągnięciami sławistów zachodnich. Prace wielu tych uczonych są cennym wkładem w dziedzinę sławistyki, rozszerzając w ten sposób wiedzę i propagując prawdę o Słowianach. Na V Kongresie z całą wyrazistością zarysowała się potrzeba zmiany dotychczasowego, tradycyjnego traktowania sławistyki jako językoznawstwa lub literaturoznawstwa słowiańskiego, uwydatnił się na nim proces, któremu podlega sławistyka na równi z innymi naukami: proces zanikania granic między wydzielonymi poprzednio dziedzinami, proces integracji nauk. Sławistyka nie może się także cofać przed zastosowaniem nowych zdobyczy naukowych, z których korzysta już od dawna szereg analogicznych dyscyplin, do takich należy m. in. użycie metod matematycznych w językoznawstwie.

Tadeusz Wróblewski

⁸ Por. T. Wróblewski, *Atak zachodniemieckiej krytyki na podstawy czeskiej literatury a grupa postępowych pisarzy niemieckich działających w Czechosłowacji*. „Przegląd Zachodni” nr 5/1962, s. 171–172.

Z kroniki Instytutu Zachodniego

Posiedzenie Kuratorium IZ. Dn. 25 XI 1963 r. odbyło się posiedzenie Kuratorium IZ pod przewodnictwem II wiceprezesa — prof. G. Labudy.

Po zatwierdzeniu protokołu z ostatniego posiedzenia Kuratorium dyrektor IZ zapoznał zebranych z nową organizacją Instytutu (od 1 stycznia 1964 r.) zaprojektowaną zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z października 1963 r., dotyczącą zasad organizacji i działania instytutów naukowo-badawczych, omówił stosunki Instytutu z innymi pokrewnymi instytutami, stosunki naukowe Instytutu z zagranicą i złożył obszerne sprawozdanie z aktualnej działalności naukowo-badawczej IZ. Ponadto omówił sprawę rozwoju młodej kadry naukowej Instytutu, przygotowania do obchodu 20-lecia PRL, Instytutu Zachodniego i odzyskania ZZ, zreferował także sprawę sesji naukowej w maju 1964 r., którą

Instytut organizuje wspólnie z uczonymi radzieckimi na temat *Węzłowe problemy stosunków słowiańsko-niemieckich w XIX i XX w.*

Z kolei wicedyrektor Pollak przedstawił preliminarz budżetowy na r. 1963, uprzednio rozpatrywany przez Kuratorium i Walne Zebranie Członków w marcu 1963 r. Preliminarz ten, wówczas przyjęty prowizorycznie, zatwierdzony został przez PAN we wrześniu 1963 r., po uprzednim przyjęciu go na podstawie upoważnienia Walnego Zebrania przez Prezydium Kuratorium IZ. Po omówieniu szeregu spraw bieżących i po ogólnej dyskusji Kuratorium IZ zatwierdziło plan badawczo-naukowy i wydawniczy IZ na r. 1964 oraz przyjęło do zatwierdzającej wiadomości uchwałę Prezydium Kuratorium z dn. 22 czerwca 1963 r. akceptując preliminarz budżetowy na 1963 r.